

Spomienky na botanický výskum v Biosférickej rezervácii Slovenský kras

Pri príležitosti 15. výročia Slovenského národného komitétu pre program Človek a biosféra (UNESCO MAB) chcem aspoň stručne poukázať na predchádzajúce udalosti.

Na rokovaní Československého výboru pre Program UNESCO Človek a biosféra som sa prvýkrát zúčastnila na začiatku 70. rokov v Prahe. Počas zasadnutia predložil prof. Jeník návrh, aby členovia výboru zo Slovenska pripravili materiál na vyhlásenie biosférických rezervácií aj z územia Slovenska.

V tom čase sme na Katedre geobotaniky Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave pod vedením prof. Šomšáka končili mapovanie rekonštrukčnej potenciálnej vegetácie v mierke 1 : 25 000 na listoch Plešivec a Smolník, ktoré zahŕňali časť územia Slovenského krasu. Na základe požiadania Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, ktorý koordinoval vedecký výskum v chránených územiach Slovenska, sme vypracovali podrobnú botanickú charakteristiku CHKO Slovenský

kras. Tento materiál bol zahrnutý do nominačného projektu Biosférickej rezervácie (BR) Slovenský kras, ktorý potom Československý národný komitét programu UNĚSCO Človek a biosféra predložil ústrediu UNESCO v Paríži. CHKO Slovenský kras zapísali do svetového zoznamu biosférických rezervácií UNESCO r. 1977. Bola to prvá biosférická rezervácia na území Slovenska. Prevzatie tohto významného certifikátu zaviazovalo k plneniu ďalších úloh a pokračovaniu v prírodovednom a spoločenskovednom výskume.

Pokračovanie ďalšieho, značne komplexnejšieho výskumu v BR Slovenský kras zabezpečil Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, po r. 1981 Stredisko rozvoja ochrany prírody Ústredia štátnej ochrany prírody. V r. 1980 – 1985 sa pod vedením Ing. Jozefa Benku, CSc., v rámci modelového územia Plešivská planina realizovala úloha štátneho plánu základného výskumu *Ochrana prírody a jej zložiek*. Výsledkom riešenia čiastkovej úlohy botanického výskumu bol zoznam taxónov nižších a vyšších rastlín, ako aj prehľad rastlinných spoločenstiev Plešivskej planiny. V druhej etape, v období 1985 – 1989, keď sa výskum rozšíril na celé územie Slovenského krasu, botanický výskum bol zameraný na vytvorenie databázy flóry Slovenského krasu, na rozpracovanie a zmapovanie endemických, subendemických, ohrozených a vzácnych taxónov flóry Slovenska v danom území, ako aj na výskum zvyškov vodnej a močiarnnej vegetácie, ktorá v dôsledku intenzívneho využívania priľahlých kotlín veľmi rýchlo zanikala. Získaný prehľad o výskyte rastlinných spoločenstiev a lesných typov tvoril jeden z odborných podkladov na založenie trvalých stacionárnych (monitorovacích) plôch, čo umožnilo po 20 rokoch prvé zhodnotenie zmien

Výber výskumných plôch Plešivskej planiny r. 1982. Sprava J. Benko a V. Ložek. Foto: M. Rozložník

vegetácie. Na týchto plochách bude možné aj v ďalšom období sledovať dynamiku populácií jednotlivých taxónov a prirodzený vývoj progresívnej sukcesie.

Po r. 1990 botanický výskum v biosférickej rezervácii pokračoval v súlade s hlavnými úlohami Štátnej ochrany prírody. Skompletizovali sa inventarizačné výskumy takmer všetkých prírodných rezervácií: Jasovské dubiny, Domické škrapy, Pod Fabiánkou, Havrania skala, Zádielska tiesňava, Turniansky hradný vrch, Hrušovská lesostep, Sokolia skala, Gerlachovské skaly, Zemné hradisko, Pod strážnym hrebeňom a i. Veľká pozornosť sa venovala spracovaniu osobitných režimov ochrany pre najvzácnejšie taxóny: rumenicu turniansku (*Onosma tornense*), ferulu Sadlerovu (*Ferula sadlerana*), kozinec mechúrikatý (*Astragalus vesicarius* subsp. *albicans*), ostricu krátkoklasú (*Carex brevicollis*), hadinec červený (*Echium russicum*) a leknice žltú (*Nuphar lutea*).

V poslednom období sa do botanického výskumu zapojili hlavne botanické záhrady Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a Univerzity Komenského v Bratislave. Pre najviac ohrozené taxóny *Ferula sadlerana* a *Onosma tornense* sa vypracovali projekty sledovania populačnej a reprodukčnej biológie, fytoecológie, fytopatológie a záchranej biológie. Cieľom bolo založenie monitorovacích plôch, a najmä štúdium generatívneho rozmnožovania, ktoré umožnilo posilnenie populácie z kultivácie *ex situ* reintrodukciami na pôvodné lokality.

Výsledky cieleného a dlhodobého botanického výskumu v BR Slovenský kras môžeme hodnotiť z dvoch hľadísk. V prvom rade, celoplošné zmapovanie flóry BR Slovenský kras poskytlo Správe NP Slovenský kras konkrétne argumenty na rôzne rokovania s cieľom zabezpečiť záujmy ochrany príro-

Hore: Základný botanický výskum na monitorovacej ploche č. 10 (1983). Foto: M. Rozložník. Dole: Tá istá plocha po 20 rokoch (2003). Foto: E. Karasová

dy. Okrem toho, nálezy nových taxónov, opisy nových syntaxonomických jednotiek špecifických pre územie Slovenského krasu a zaradenie fytoecologických zápisov do databázy vegetácie Slo-

venska sú významným prínosom pre našu vedu.

Doc. RNDr. Izabela Háberová, CSc., Radarová 14, 821 02 Bratislava, izabelahaberova@chello.sk